

Designing a Model for the Globalization of the Islamic Management

Document Type: Research- Survey

Mohammadali Alizadeh

Ph.D. Candidate of Public Management, Department of Management, Bonab Branch, Islamic Azad University, Bonab, Iran. E-mail: m.ahtb@yahoo.com

Mojtaba Ramazani

*Corresponding author: Assistant Professor, Department of Management, Bonab Branch, Islamic Azad University, Bonab, Iran. E-mail: mojtabaramazani@ut.ac.ir

Abdollah Hojjati

Assistant Professor, Departments of Management, Bonab Branch, Islamic Azad University, Bonab, Iran. E-mail: abdollahbonabi@gmail.com

Nader Bohlooli

Assistant Professor, Department of management, Bonab Branch Islamic Azad University, Bonab, Iran. E-mail: na.bohlooli@gmail.com

Karim Sgandari

Assistant Professor, Department of Public Management, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: Skandari@pnu.ac.ir

Abstract

Since developing a rich model of Islamic management for the countries in the region, the Islamic world, and the whole world is significantly important, the existence of a comprehensive model of Islamic management to respond to the managerial and governmental needs of the countries in the shadow of Islam's rich and redemptive school is an indispensable necessity. The present study aimed to design a model for the globalization of Islamic management. The study implemented a qualitative methodology in the form of the Grounded Theory and was applied according to its goals, and the data were collected using a survey research methodology with an exploratory nature. The population consisted of all Iranian experts in the field of Islamic management. Then, 45 experts were selected using the snowball sampling method according to the principle of theoretical saturation, and in-depth interviews were used to collect data. The instruments implemented in the study were open and in-depth interviews with the experts and upstream documents. The data were analyzed according to the method proposed by Glaser and Strauss. Thus, constant comparison in three stages - open, axial, and selective coding - was carried out. According to the findings, 26 effective factors of the globalization of Islamic management in five dimensions, including the administrative dimension, cultural promotion, economic promotion, Islamic behavior, and the scientific dimension, were proposed, and the research model was approved by the experts.

Keywords

Islamic Management, Globalization of Islamic Management, Grounded Theory.

Citation: Alizadeh, M.A., Ramazani, M., Hojjati, A., Sgandari, K., & Bohlooli, N. (2022). Designing a Model for the Globalization of the Islamic Management. *Public Organizations Management*, 10(4), 155-168. (In Persian)

(DOI): 10.30473/ipom.2022.64392.4638

(DOR): [20.1001.1.2322522.1401.10.40.1.8](https://doi.org/10.30473/ipom.2022.64392.4638)

Quarterly Journal of Public Organizations Management
Vol 10, No 4, (Series 40) Oct-Dec 2022, (155-1168)

Received: ((2022/ Jun/11)

Accepted: (2022/Sep/30)

Copyrights

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

تدوین الگوی جهانی شدن مدیریت اسلامی

نوع مقاله: پژوهشی-پیمایشی

محمدعلی علیزاده

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.
E-mail: m.ahb@yahoo.com

مجتبی رمضانی

*نویسنده مسئول: استادیار، گروه مدیریت، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب ایران.
E-mail: mojtabaramazani@ut.ac.ir

سید عبدالله حجتی

استادیار، گروه مدیریت، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.
E-mail: abdollahbonabi@gmail.com

نادر بهلولی

استادیار، گروه مدیریت، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.
E-mail: na.bohlooli@gmail.com

کریم اسکندری

استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
E-mail: Skandari@pnu.ac.ir

چکیده

از آنجایی که تدوین یک الگوی پرمحتوی در مدیریت اسلامی برای کشورهای منطقه، جهان اسلام و کل دنیا دارای اهمیت زیادی است، وجود یک الگوی جامع مدیریت اسلامی برای پاسخگویی به نیازهای مدیریتی و اداره کشورهای جهان در سایه مکتب غنی و نجات بخش اسلام یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است. هدف اصلی این پژوهش طراحی الگوی جهانی‌شدن مدیریت اسلامی است با رویکرد کیفی، نوع پژوهش براساس هدف کاربردی، روش پژوهش از نوع گراند تئوری و گردآوری داده‌ها پیمایشی و ماهیت پژوهش اکتشافی است. جامعه آماری عبارت است از کلیه افراد خبره در مدیریت اسلامی در کشور و نمونه آماری با روش نمونه‌گیری گلوله برفی و براساس قاعده اشباع نظری، با ۴۵ نفر از خبرگان مصاحبه عمیق صورت گرفت، ابزار پژوهش مصاحبه باز و عمیق از خبرگان و اسناد بالادستی است. برای تحلیل یافته‌ها براساس مطالعات گلیرز و اشتراوس در مطالعات کیفی، از روش مقایسه مداوم در طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد. طبق یافته‌ها، ۲۶ عامل مؤثر برای جهانی‌شدن مدیریت اسلامی در پنج بعد شامل جنبه حکومتی، جنبه ترویج فرهنگی، ترویج اقتصادی، اسلامی رفتاری و جنبه علمی معرفی شد و در نهایت الگوی پژوهش توسط خبرگان تأیید گردید.

واژه‌های کلیدی: مدیریت اسلامی، جهانی‌شدن مدیریت اسلامی، گراند تئوری.

استناد: علیزاده، محمدعلی؛ رمضانی، مجتبی؛ حجتی، سید عبدالله؛ بهلولی، نادر و اسکندری، کریم (۱۴۰۱). تدوین الگوی جهانی شدن مدیریت اسلامی. مدیریت سازمان‌های دولتی، ۱۰(۴)، ۱۵۵-۱۶۸.

Copyrights

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

(DOI): 10.30473/ipom.2022.64392.4638

(DOR): 20.1001.1.2322522.1401.10.40.1.8

فصلنامه علمی مدیریت سازمان‌های دولتی

دوره ۱۰، شماره ۴، (پیاپی ۴۰)، پاییز ۱۴۰۱ (۱۵۵-۱۶۸)

تاریخ دریافت: (۱۴۰۱/۰۳/۲۱)

تاریخ پذیرش: (۱۴۰۱/۰۷/۰۸)

مقدمه

اسلام به عنوان یک دین جامع و کامل شامل یک نظام فکری است که نوع تلقی انسان از جهان هستی و انسان را براساس واقعیات تکوینی شکل می دهد و باورهای وی را سامان می بخشد (مصباح یزدی، ۲۰۰۰: ۲۰). اسلام به عنوان مکتب انسان سازی که از منبع نورانی وحی سرچشمه می گیرد از نظام ارزشی خاصی برخوردار است یعنی بین تمامی اجزا و عناصر آن ارتباط مستحکم وجود دارد (متقی فر، ۲۰۰۰: ۱۵۳). هیچ قانون گذار جز خداوند نمی تواند تشخیص دهنده واقعی مصالح انسان باشد همان گونه که سازنده هر دستگاه می تواند چگونگی و روش استفاده از آن را به دیگران بیاموزد تنها خداوند می تواند بهترین راه هدایت به سوی کمال و سعادت را به انسان نشان دهد (سرمدی، ۲۰۱۲: ۳۲).

در تاریخ بشر ظهور قدرت های بزرگ استعماری، تعادل جوامع جهانی و امنیت و آسایش عموم را بر هم زده و با خط مشی های مختلف و سیاست های ظالمانه و با چتر دموکراسی و آزادی از نوع غربی سبب یغمای ملل و تضعیف اشکال مختلف پیشرفت جوامع از جمله تعالی فرهنگی، اقتصادی، بهداشتی، امنیتی، فناوری و نظایر آن شده است (علیزاده، ۲۰۱۸: ۳).

پیتر برگر^۱ جامعه شناس معروف معتقد است، «جهان های ساخته دست انسان ذاتاً بی ثبات اند و عامل بی ثباتی آن ها خودخواهی انسان هاست که دارای منافع متضادند. چالش بر سر منافع، ثبات را تهدید می کند. به نظر او اجتماعی شدن به مقدار زیاد این تهدیدهای بالقوه را مهار می کند و زمینه های مقاومت افراد در برابر قوانین اجتماعی را از بین می برد. اما اجتماعی شدن بدون مشروعیت نمی تواند نظم اجتماعی را تضمین کند و بخش عمده مشروعیت را دین بر عهده می گیرد.» (یوسف زاده، ۲۰۱۱: ۸۰) همواره مدیریت بخشی از تجربه اجتماعی بشر می باشد (پاتیسون^۲، ۱۹۹۷). متأسفانه در عصر حاضر سکولاریسم^۳ یا جدایی دین از سیاست دامن زده می شود. برابر نظر یکی از نویسندگان، «سکولاریسم ایدئولوژی یا مجموعه ای از عقاید است که از به حاشیه راندن دین در زندگی حمایت می کند» (اسنایدر، ۲۰۱۳: ۵۳).

با توجه به تعاریف ارائه شده طبق نظر اندیشمندان اسلامی و با بهره گیری از آیات و روایات اسلامی، می توان مدیریت

اسلامی را چنین تعریف کرد، «مدیریت اسلامی عبارت اند از تدبیر امور مربوط به تأمین نیازهای مادی و سعادت حقیقی (معاش و معاد) انسان ها و هدایت جامعه از دنیا به سوی آخرت به منظور تقرب به خداوند متعال (مقیم، ۲۰۱۵: ۵۶).

مدیریت اسلامی در اصل بر مبنای کلامی و عقیدتی، ملهم از قرآن کریم و سنت پیامبر (ص) استوار است (هاشمی رکاوندی، ۲۰۰۰: ۷۶). اسلام و عترت جهانی است. از زمانی که خداوند انسان ها را آفرید و دعوت به خدایپرستی کرد مدیریت اسلامی هم به وجود آمد. همان طور که تمامی ادیان در دین اسلام خلاصه می شوند، رهبری و مسئولیت پیامبران که از آنان مدیران الهی تعبیر می شود جهت تقرب الهی بوده و نیز برقراری دین مبین اسلام در کل جهان از اول تا ابد بوده است (فروزنده دهکردی، جوکار، ۲۰۰۱: ۶).

مدیریت اسلامی در حکومت پیامبران آسمانی بر ضرورت زندگی اجتماعی انسان و بر واقعیتهای حاکم بر جوامع انسانی تکیه دارد (عابدی جعفری و معصومی مهر، ۲۰۱۶: ۲۲). ایمان و عمل صالح و امانت داری در مدیریت اسلامی مورد تأکید است (تقوی دامغانی، ۱۹۹۲: ۳۹ و ۱۱۱).

در تفکر اسلامی نظام مدیریت از اصول اعتقادی است، بنابراین مدیریت بر یک مجموعه انسانی در راستای مدیریت جهانی خلقت است و تشکیلاتی را که مدیریت می کند هدفش در جهت نظم کلی جهان و برای پیشبرد فعالیت های بشری به منظور دستیابی به سطوح آرمانی است (حمیدی زاده، ۱۳۷۸: ۲) و قرآن کریم وحی نامه الهی است که برای هدایت نظری و عملی انسان در همه عصرها آمده قرآن و معارف بلند آن در هر زمان نو و تازه است مانند خورشید و ماه که همیشه و برای همه زمان ها نورافشانی دارد (مجلسی، ۲۰۰۰، ۷۷) نقش مدیر و رهبر نیز عامل اصلی ایجاد و ارتقای سطح تعالی و سلامت سازمان و جامعه حائز اهمیت ویژه است (شاددل و همکاران، ۲۰۲۲: ۵).

داشتن علم و هنر در مدیریت اسلامی سبب استفاده کارآمد و اثربخش در منابع مادی و معنوی است (احمدی، ۲۰۱۴: ۴۹). الگوی مدیریت اسلامی چه در سطح کلان (امت اسلامی) و چه در سطح خرد (نظام اداری یا سازمان ها) منبعث از اصول و قوانین شخصی است که براساس ملاک های اسلامی استوار شده، سمت و سوی الهی دارد و هدف آن نیز، ارتقای انسان در جهت کمال و بهبود نظام های اجتماعی است (اعظمی، ۲۰۰۳: ۱۶۰). یکی از اهداف بشر نیز دستیابی به کمال و تعالی است (نجاری و رمضان، ۲۰۲۲: ۳).

1. Peter Berger
2. Pattison
3. Secularism
4. Snyder

و معنوی از طریق برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت و کنترل یک محیط پویا در جهت تحقق اهداف سازمان یا جامعه در چارچوب احکام اسلام و تقرب الهی است.

(آقایروز و همکارانش، ۲۰۰۸)، بیان می‌کنند که مدیریت اسلامی در واقع به‌کارگیری منابع انسانی و امکانات مادی برگرفته از آموزه‌های اسلامی برای نیل به اهدافی که متأثر از نظام ارزشی اسلام می‌باشد. (مصباح یزدی، ۲۰۰۰) نیز بیان می‌کند که مدیریت اسلامی بر این باور است که نظام ارزشی اسلام، مدیریت مدیران مسلمان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و در روش‌های عملی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. (هاشمی رکاوندی، ۱۳۷۹)، بر این باور است که، مدیریت اسلامی در اصل بر مبنای کلامی و عقیدتی، ملهم از قرآن و سنت نبی (ص) استوار است. (متقی‌فر، ۲۰۰۰)، مهم‌ترین مسئله‌ای که در مدیریت باید به آن توجه شود ارزش‌های والای انسانی است و این ارزش‌ها در همه مراحل انجام امور مربوط به مدیریت به‌ویژه در مدیریت اسلامی مورد توجه است. اگر اعضای یک سازمان ارزش‌های اخلاقی را رعایت کنند کنترل نیروی انسانی راحت است و هزینه آن کمتر و بازده کار بیشتر است. (مقیم، ۲۰۱۵)، بیان می‌کند که به نظر ملاصدرا، مدیریت الهی و انسانی عبارت است از تدبیر و هدایت جامعه از دنیا به سوی آخرت به‌منظور تقرب به خداوند متعال. (نجاری، ۲۰۰۶) ایشان توضیح می‌دهد که مدیریت اسلامی عبارت است از مدیریتی که براساس آن نظریه‌پردازی و تولید علم از سوی دانشمندان مسلمان که بر مبنای اسلامی و مفروضات بنیادین آن با روش‌های مختلف اعم از تعبیدی و عقلی به‌منظور ایجاد یا بهبود رفتارها، فنون، ابزار ساختارها و الگوها برای رفع مسائل و مشکلات و تأمین نیازهای مادی و معنوی و رشد و اعتلای اسلامی شکل می‌گیرد. (رضاییان، ۲۰۱۵)، بیان می‌کند که الگوی مدیریت اسلامی مدیریت علوی است که ب اساس اصل اعتقاد به خدا و وحدت، رعایت ضابطه به‌جای رابطه، عمارت و آبادانی، رازداری، تمرکز به وظایف و انضباط، رفتار عادلانه، وحدت دستور، رعایت سلسله‌مراتب، تناسب شغل و تسلط و کنترل بر نفس می‌باشد.

پیشینه پژوهش

پوراحمدی میبیدی، ذوالفقاری (۲۰۱۵)، به انواع مدل‌های اسلام سیاسی و تعالیم آن‌ها با سیاست جهانی پرداختند. طبق یافته‌های تحقیق هرچند سیاسی شدن هویت اسلامی در قالب اسلام سیاسی در ماهیت وجودی و نظام اعتقادی آن نهفته است اما شکل و فلسفه تئوریک آن وابسته به تحولات اندیشه‌ای و محیطی جامعه معین است.

لذا در این پژوهش به دنبال ارائه پاسخ به پرسش اصلی پژوهش، کشف و طراحی الگوی جهانی‌شدن مدیریت اسلامی است، پاسخ خواهیم داد.

مبانی نظری

معرفی مدل جهانی‌شدن مدیریت اسلامی از اهمیت ویژه برخوردار است چرا که مدیریت غربی به دو دلیل عمده با اشکال اساسی روبه‌رو است، اول اینکه به نیازهای انسان تک‌بعدی نگریسته و به تمام جوانب انسانی توجه نکرده، دوم اینکه در مواردی حقایق و واقعیات را بنابه دلایل خاص مورد تحریف قرار داده و ناکارآمدی الگوی غربی مشخص شده است (تولایی، ۲۰۰۷: ۵۶ و ۵۷). روح و ارزش‌های حاکم بر جهانی‌شدن نباید با منافع سلطه‌گرایی همسویی داشته باشد، بلکه با ارزش‌های فطری انسانی و اسلامی در عرصه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جهان در درازمدت و ایجاد جامعه جهانی مطلوب صورت می‌گیرد (فوزی، ۲۰۰۸: ۴).

نوآوری پژوهش حاضر ضمن داشتن نقاط قوت الگوهای موجود راه‌کارهای اجرایی شدن آن نیز طبق جواب سوالات معرفی شده و مسیر اجرا شدن مدل از ایران و کشورهای همسایه و به‌مرور زمان در سایر قسمت‌های جهان است.

بنابراین، به سؤال اصلی پژوهش که ارائه الگوی جهانی‌شدن مدیریت اسلامی چگونه است؟ و سوالات فرعی آن هم که شامل: (۱) ابعاد یا جنبه‌های سیاسی و حکومتی جهانی‌شدن مدیریت اسلامی کدام‌ها می‌باشند؟ (۲) ابعاد ترویج فرهنگی جهانی‌شدن مدیریت اسلامی کدام‌ها هستند؟ (۳) ابعاد یا جنبه‌های ترویج اقتصادی جهانی‌شدن در مدیریت اسلامی کدام‌ها هستند؟ (۴) ابعاد یا جنبه‌های علمی جهانی‌شدن مدیریت اسلامی کدام‌ها هستند؟ (۵) ابعاد یا جنبه‌های اسلامی رفتاری جهانی‌شدن مدیریت اسلامی کدام‌ها هستند؟

از این‌رو مسئله اصلی این پژوهش مشخص نمودن الگوی جهانی مدیریت اسلامی است.

(عسگریان، ۱۹۹۱)، در پژوهش خود بیان می‌کند که مدیریت را می‌توان دانش هدایت کردن سازمان برای رسیدن به هدف‌های مطلوب دانست. از نظر (استونر و دیوید، ۲۰۰۰)، مدیریت عبارت‌اند از فرایند برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت و نظارت و کنترل بر اعضای سازمان و کاربرد کلیه منابع قابل دسترسی برای رسیدن به هدف‌های تعیین شده سازمان. به اعتقاد (نجات-بخش اصفهانی و همکاران، ۲۰۰۶)، مدیریت اسلامی عبارت‌اند از علم و هنر فرایند استفاده کارآمد و اثربخش منابع انسانی و مادی

بردبار و سلمان‌نژاد (۲۰۱۳)، به مبانی تصمیم‌گیری در افق جهانی اسلام پرداختند. یافته‌های تحقیق آن‌ها نشان داد که مفاهیمی مانند مقوله توحید، ولایت‌مداری، عدالت محوری، کمال‌گرایی، مردم محوری بسیار حائز اهمیت است و مخصوصاً توحید محوری اهمیت ویژه‌ای دارد و پیشنهاد کردند که با در نظر گرفتن جایگاه تاریخی انقلاب اسلامی در شکل‌دهی به تمدن آینده بشری از یک‌سو و تأکیدات رهبر معظم انقلاب بر نهضت نرم‌افزاری تولید علم بر دانش‌پژوهان حوزه علوم انسانی است که از این منظر به فعالیت‌های علمی خود نگرسته و با انجام وظیفه خود بالندگی آن مبتنی بر مبنای دینی کوشا باشند.

عمومی و رحیمی (۲۰۱۱)، جهانی‌شدن اقتصاد و راهبردهایی برای منافع ملی ایران را بررسی کردند. یافته‌های حاصل از پژوهش آن‌ها نشان داد که تجربه ایران بعد از انقلاب نشان می‌دهد که گسترش حیطه تصدی دولت بر امور اقتصادی توانسته است کارکرد اقتصاد ملی را در حد قابلیت‌ها و توانمندی‌ها و استعدادها بالقوه کشور تقویت کند. از این‌رو انحصارزدایی از اقتصاد دولتی به‌منظور ارتقای جایگاه کشور ضروری است.

فرهادی محلی (۲۰۱۱)، بررسی تحلیلی پدیده جهانی‌شدن با تمرکز بر حوزه فرهنگ «پرداخت، یافته‌های تحقیق آن‌ها نشان داد جهانی‌شدن موجب شده بنابه ضرورت و تأثیر استراتژیک از فرهنگ جهانی سخن به میان آید. این اصطلاح حاکی از باور به حرکت همگون‌ساز تحولات جهانی در جهت ادغام فرهنگ‌ها در قالبی واحد و با خصوصیات عام و فراگیر دارد. فضا در جهانی‌شدن برای برخورد‌ها و تماس‌های میان فرهنگی بسیار مهیاتر از گذشته است. انتقال فرهنگ‌ها تسریع می‌یابد. جهانی‌شدن چه ضرورتی تاریخی و خود جوش باشد و چه پروژه‌ای برنامه‌ریزی شده و تحمیلی باشد، فرصت بازیگری در این میدان بروی همه جوامع باز است، هم فرصت زیاد است و هم تهدید. اینکه چقدر به صورت تهدید درآید یا فرصت، تا اندازه‌ای به ساختار و اوضاع فرهنگی، اجتماعی، برنامه‌ریزی‌ها و حاکمیت در یک جامعه بستگی دارد. بنابراین نه می‌توانیم و نه شایسته است در مقابل حضور این پدیده به حصارکشی بپردازیم.

الوانی (۲۰۱۱)، چگونگی جهانی‌شدن مدیریت را مورد تحلیل و بررسی قرار داد نتایج یافته‌های آن نشان داد که مدیران دولتی باید بدانند که جهانی‌شدن آثاری چون تحرک‌پذیری و سیال شدن سرمایه‌های مادی و انسانی، مهاجرت خارج از کنترل، آلودگی‌های زیست‌محیطی فراگیر، مسائل بهداشتی و درمانی و بیماری‌های مسری را در پی دارد. مدیران امروز باید مسائل جهانی را مدیریت کنند.

لطفی و محمدزاده (۲۰۱۰)، فرایند جهانی‌شدن و بررسی این پدیده در کشورهای جهان اسلام پرداختند. طبق یافته‌های تحقیق، اسلام به جهت هویت جهانی داشتن منافاتی با پدیده جهانی‌شدن ندارد. ولی جهانی‌شدن از منظر اسلام به معنای حاکمیت یافتن اسلام بر جهان و جهانیان می‌باشد. اسلام معیار تحقق جامعه واحد جهانی را عقیده توحیدی با حفظ ملیت‌های مختلف می‌داند. وظیفه مسلمانان و حکومت اسلامی، حفظ اصالت دین و پرهیز از خودباختگی و حفظ هویت دینی و ملی است.

فوزی (۲۰۰۸)، جهانی‌شدن و ارزش‌های جهانی اسلام با رویکردی بر دیدگاه امام خمینی را مورد پژوهش قرار داده و نتیجه گرفت ایشان برخورد گزینشی با جهانی‌شدن را مثبت ارزیابی کرده اما چالش اصلی را در عرصه نرم‌افزار جهانی‌شدن می‌داند و معتقد است روح و ارزش‌های حاکم بر جهانی‌شدن در جهت منافع سلطه‌گران جهانی و مبتنی بر درک نادرستی از انسان است و باید در ارزش‌های فطری انسانی اسلام در عرصه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جهانی در درازمدت ایجاد جامعه جهانی مطلوب را فراهم آورد.

علیزاده (۲۰۱۸)، به بررسی چگونگی جهانی‌شدن و نیاز جهانی به مدیریت اسلامی را مورد بررسی قرار داد و یافته‌های تحقیق آن‌ها نشان داد که جهانی‌شدن باید با مدیریت صحیح و رعایت جوانب اخلاقی و کرامت انسان‌ها و مصالح همه جوانب صورت گیرد و اگر بدون توجه به ارزش‌های اخلاقی و انسانی و با شیوه‌های خارج از مدیریت اسلامی آغاز و ادامه یابد، نمی‌توان به حفظ حقوق همه کشورها، جوامع و ملل امیدوار بود و آن را تضمین کرد.

عباسی و همکارانش^۱، (۲۰۱۰)، مدل مدیریت اسلامی را بررسی کردند و تلاش نمودند تا مدل کلی برای مدیریت از دیدگاه اسلام معرفی کنند و توضیح دادند اسلام به معنی تسلیم در برابر خواسته و اهداف الهی است، اسلام نشان‌دهنده تسلیم و اطاعت محض در برابر الله است به معنی صلح و آرامش نیز می‌باشد و متضمن این معنی هم هست که فرد، تنها در صورتی به آرامش و صلح حقیقی جسم و اندیشه دست می‌یابد که تسلیم و مطیع خداوند باشد. این محققان مطالعات و استنباط خود را براساس قرآن که جامع‌ترین آموزه‌های اسلامی و رهنمودها و هدایت بشر را دارد و نیز حدیث که سنت پیامبر می‌باشد قرار داده‌اند.

روش‌شناسی پژوهش

ماهیت پژوهش حاضر کیفی از نوع پیمایشی از بعد هدف، کاربردی و راهبرد آن نظریه داده‌بنیان می‌باشد. جهت جمع-آوری داده‌های موردنیاز از منابع کتابخانه‌ای و جستجوی اینترنتی شامل کتب و مقالات متعدد استفاده شد و قسمت پیمایش با استفاده از نظر خبرگان موضوع پژوهش براساس مصاحبه عمیق زنجیره‌ای یا گلوله برفی به‌عنوان ابزار پژوهش انجام شد. شرایط خبرگان: ۱- استادان و دانشجویان دوره دکتری مدیریت و افرادی که در زمینه مدیریت اسلامی و اعتقادی صاحب‌نظر هستند. ۲- استادان حوزه‌های علمیه و مراکز آموزش عالی و دانشگاه‌ها و مدیران سازمان‌ها و ادارت. جامعه آماری این پژوهش، با توجه به قلمرو موضوعی آن که شامل خبرگان در مدیریت و مسائل اسلامی در کشور است برای محاسبه تعداد جامعه آماری خبرگان در روش خبره محور فرمول یا رابطه دقیقی وجود ندارد. در این نوع روش‌ها دانش و تخصص خبرگان بر کمیت آن ارجحیت دارد اما در مطالعات ساختاری است که باید عموماً تعداد جامعه آماری آن کمتر از ۳۵ نفر نباشد (گودت و همکاران، ۲۰۰۸). با معیار اشباع نظری داده‌ها با ۴۵ نفر مصاحبه انجام شد، لذا نمونه آماری این پژوهش از خبرگان کشور ۴۵ نفر می‌باشد، حجم نمونه را در پژوهش کیفی مترادف با کامل شدن داده‌ها یا اشباع می‌دانند (عابدی، نقل در طبیعی و همکاران، ۲۰۱۶: ۲۹۷).

جنیده و هاشم (۲۰۰۹) شیوه احیای اسلام در مدیریت و منابع آن در میان سازمان‌ها اسلامی منتخب در مالزی را مورد پژوهش قرار داده، ضمن بیان این مطلب که امروزه از کشورهایی مثل آفریقای غربی گرفته تا لبنان و مالزی تا اندونزی هر جای دنیای اسلام می‌خواهد که به هویت اسلامی برگردند و مبارزه با ظلم و ستم سیاسی و اجتماعی و جایگزینی از ماتریالیسم و فشارهای قرن بیستم را در پیش گیرند دولت مالزی به‌عنوان کشور مسلمان یک پروسه اسلام‌سازی را پیاده می‌کند. استیگلیتز^۱ (۲۰۰۲) جهانی‌شدن و توسعه را ازجمله تحولات آمریکای لاتین، آرژانتین، شرق آسیا، کشورهای فقیر و مسائلی نیز از قبیل دستورهای ناعادلانه در جهان و خطرات آزادسازی بازارهای سرمایه مدیریت‌های نادرست گذار به اقتصاد بازار، دوره‌های گذار در چین و روسیه. یافته‌های تحقیق آن‌ها نشان داد «مشکلاتی در توسعه اقتصادی و بی‌عدالتی، نفاق و عدم تقارن و کاستی در توسعه مدیریت اقتصادی مشاهده می‌شود که باید این عوامل اصلاح شود. اصلاح حکومت‌ها، ساختار اقتصاد بین‌المللی، نظام‌های پاسخگویی به مردم اصلاح عملکرد صندوق بین‌المللی پول، تلاش برای تقویت مردم‌سالاری، منابع موردنیاز برای تدارک کالاهای جهانی تأمین شود و از پول‌شویی جلوگیری گردد.» (علیپور، ۲۰۰۲: ۱۴۶)

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان پژوهش

Table 1. Demographic Information of the Interviewees of Research

متغیر	تعداد	درصد	درصد تجمعی
جنسیت	مرد	۴۲	۳/۹۳٪
	زن	۳	۷/۶٪
تحصیلات	دکتری	۱۴	۱/۳۱٪
	دانشجوی دکتری	۶	۳/۱۳٪
	فوق‌لیسانس	۲۵	۵۵٪
سن	زیر ۳۵ سال	۴	۸/۸٪
	بین ۳۵ تا ۴۵	۸	۸/۱۷٪
	بین ۴۶ تا ۵۵	۲۳	۱/۵۱٪
	بالا تر از ۵۵	۱۰	۳/۲۲٪
	زیر ۵ سال	۲	۴/۴٪
سابقه خدمت	بین ۵-۱۰	۶	۴/۱۳٪
	بین ۱۱-۲۰	۱۲	۶/۲۶٪
	۲۰ سال به بالا	۲۵	۵۵٪
جمع	۴۵	۱۰۰٪	۱۰۰٪

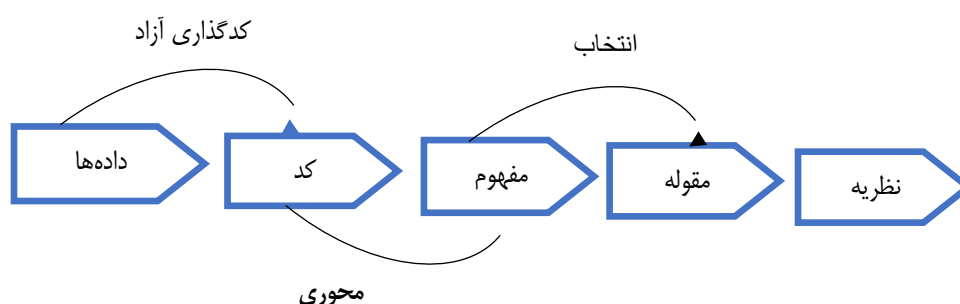
1. Stiglitz

2. Godet

براساس مطالعات گلپز و اشتراوس از کدگذاری باز، محوری و انتخابی یا گزینش در این پژوهش استفاده شد. از نظر پروسه یا فرایند، تحلیل محتوی از گردآوری آغاز و سپس داده‌ها به کد، کدها به مفاهیم و مفاهیم به مقوله‌ها و بالاخره نظریه تبدیل می‌شود (همان، ۲۰۶).

مراحل و فرایند تحلیل و ارتباط کدگذاری این پژوهش طبق شکل ۱، نشان داده شده است.

فلسفه استفاده از روش داده‌بنیاد: برای کشف مدل این پژوهش از روش داده‌بنیاد استفاده شد، این روش یک رویکرد کاملاً کیفی و اکتشافی است و به پژوهشگر این امکان را می‌دهد، در مواردی که امکان تدوین فرضیه وجود ندارد، خود به تدوین یک نظریه جدید اقدام کند و روشی برای بررسی ماهیت ویژگی‌ها و ادراکات شخصی (مانند نگرش‌ها، باورها، عقاید و امور موردعلاقه) صاحب‌نظران از طریق تحلیل پاسخ‌ها به پرسش‌های مربوطه است (همان، ۲۰۴). با توجه به‌دقت و تعمیق در انجام مصاحبه و بررسی مکرر آن‌ها روایی و پایایی ابزار پژوهش توسط استادان و خبرگان تأیید شد.

شکل ۱. ارتباط کدگذاری و فرایند تحلیل محتوی (طیبی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۲۹ و ۴۳۰)

Figure 1. The relationship between coding and content analysis process (Taibi et al., 2015: 429 and 430)

کرده و مفاهیم مندرج در آن‌ها را استخراج می‌نمایند. برخی نیز پاراگراف‌ها را محور قرار داده و پیام مندرج در هر پاراگراف و بند را برداشت می‌نمایند و در برخی از موارد کل یک متن یا سند با نگاهی کلی مدنظر قرار گرفته و مفهوم یا مفاهیم مستتر در آن کشف شده و ثبت می‌گردد. (فرهادی‌نژاد، ۲۰۱۳ در این پژوهش هم، از ترکیبی از این روش‌ها بهره‌گیری شده است. بدین ترتیب که مصاحبه‌های ابتدایی را به صورت سطر به سطر بررسی کردیم و پس از شناسایی کدهای اولیه، برچسب‌های مفهومی برای آن‌ها در نظر گرفته شد. این کار تا مصاحبه آخر ادامه یافت و پس از آن با توجه به تکرار شدن بسیاری از کدها، پاراگراف‌ها محور تحلیل قرار گرفت و نکات جدیدی که در یک پاراگراف مطرح می‌شد، به‌عنوان یک کد ثبت می‌گردید. حاصل بررسی داده‌ها و مفهوم‌یابی عبارات در جدول ۲ درج گردیده است.

یافته‌های پژوهش

مصاحبه‌ها با طرح ۵ سؤال در پژوهش حاضر در مورد الگوی مدیریت جهانی اسلام صورت گرفت. داده‌ها طی کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی به‌شرح زیر مشخص شدند. الف) کدگذاری باز، کدگذاری باز فرایندی تحلیلی است که از طریق مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد آن داده‌ها کشف می‌شوند. (صفرپور و همکارانش، ۲۰۲۱: ۱۱۱)

الف) کدگذاری باز

کدگذاری باز فرایندی تحلیلی است که از طریق مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد آن داده‌ها کشف می‌شود (صفرپور و همکارانش، ۲۰۲۱). عموماً در روش نظریه داده‌بنیاد، متن‌ها، اسناد و داده‌ها به سه شیوه مورد بررسی قرار می‌گیرند. برخی از پژوهشگران داده‌ها را عبارت به عبارت و سطر به سطر مطالعه

جدول ۲. نمونه‌ای از کدگذاری باز

Table 2. Examples of Open Coding

کد	عبارت	کدهای اولیه
QA001	به‌منظور جهانی‌شدن مدل مدیریت اسلامی در کشورهای جهان لازم است نهضت علمی-دفاعی و صنعت در جهان ایجاد گردد.	ایجاد نهضت علمی-دفاعی و صنعت در جهان

کد	عبارت	کدهای اولیه
QA002	اعتقادات اسلامی در کشورهای جهان تقویت گردد.	تقویت اعتقادات اسلامی
QA003	رشد معنویت در کشورهای همسایه منطقه در اولویت قرار گیرد.	رشد معنویت
QA004	به‌منظور جهانی‌شدن مدل مدیریت اسلامی ضروری است از ولایت‌فقیه اطلاعات گردد.	اطاعت از ولایت‌فقیه
QA005	از تعالیم اسلام پیروی گردد.	پیروی از تعالیم اسلام
QA006	پیشنهادهای علمای تراز اول در نظر قرار گرفته و توجه گردد.	توجه به پیشنهادها علمای تراز اول
QA007	به‌منظور اصلاح سریع اشکالات داخل کشور اقدامات اساسی صورت گیرد.	اصلاح سریع اشکالات داخل کشور
QA008	مردم منطقه نسبت به اسلام آگاهی لازم را کسب کنند.	آگاهی مردم منطقه
QA009	وحدت و همدلی در بین کشورهای جهان جهت جهانی‌شدن مدل مدیریت اسلامی لازم می‌باشد.	لزوم وحدت و همدلی
QA010	همایش‌های سالانه در کشورهای منطقه و سایر کشورها به‌منظور معرفی مدل مدیریت اسلامی برگزار گردد.	برگزاری همایش‌های سالانه در کشورهای منطقه

ب) کدگذاری محوری

مقولات به وجود آمده نیز براساس منطق مقایسه مستمر،

برحسب قرابت مفهومی، در سطحی انتزاعی‌تر، در قالب طبقات با یکدیگر تلفیق گردیدند.

ازاین‌رو، در پژوهش حاضر، براساس ابعاد پارادایم کدگذاری

محوری، تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه، به شرح جدول ۳ تبیین شد.

کدهای اولیه، پس از هر مصاحبه پالایش شده و با توجه به سنخیت و تجانس با سایر کدهای کشف شده، در ذیل یک مفهوم کلان‌تر قرار گرفته و این فرایند بارها و بارها تکرار گردید تا پس از پالایش‌های مکرر، کدهای اولیه به مفاهیم و مفاهیم نیز هریک براساس فرایند تجانس مفهومی، در قالب مفاهیم گسترده‌تر به‌عنوان مقوله، سازمان‌دهی شدند و همین‌طور

جدول ۳. نمونه‌ای از کدگذاری محوری
Table 3. Example of axial coding

مفاهیم	کدها
ترویج فرهنگ اسلامی	QD002, QA001, QD015, QD016, QD019, QD028, QD028, QD037, QD039, QD042, QD043, QD044, QD045, QD049, QD050, QB029, QA031
ترویج فرهنگ احترام	QD003, QD010, QD011, QD012, QD036, QD046, QA070, QA054
ترویج فرهنگ خانواده	QD023, QD024, QD025, QD026, QD027
ترویج آموزش	QD017, QC002, QC003, QC014, QB012, QB013, QA008, QA067
ترویج پژوهش	QD034, QD035, QB005, QA010, QA077, QA081
ترویج همکاری‌های علمی	QD048, QC016, QB026, QA064, QA060
عوامل درونی اقتصادی	QE009, QC011, QC017, QB002, QB017, QB018, QB019, QB032, QA071
ایجاد رفاه اقتصادی	QE011, QB003, QB042, QB043, QB048, QC013, QB004, QB038
ارتقای سطح زندگی	QD020, QC022, QB001, QB024, QB030, QA038, QA039, QA041, QA063
مقابله با تحریم‌های اقتصادی	QC001, QC006, QC007, QC008, QC015, QC010
عوامل بین‌المللی اقتصادی	QB006, QB014, QB015, QB039, QB040, QB049
ترویج تولیدات ملی	QB007, QB022, QB031, QB034
گسترش خصوصی‌سازی	QB010, QB009, QB011, QB011
همکاری‌های بین‌المللی	QC004, QA012, QA013, QA019, QA048, QA062, QC005

مفاهیم	کدها
نقش دولت	QE001, QE002, QD008, QA030, QA033, QA049, QA066
نقش رفتاری حاکمان	QD001, QA053, QA022, QA034, QA035, QA036, QA037, QA044, QA045
نقش نظارتی حاکمان	QA023, QA024, QA025, QA026, QA027, QA028, QA029, QA061
جنبه برنامه‌ریزی - اصلاحی	QE007, QE008, QC018, QC018, QA007, QA020, QA021
جنبه حمایتی	QE015, QE016, QB047
اشاعه اسلام حقیقی	QE004, QD005, QD009, QD013, QD029, QD040, QA002, QA003, QA042, QA043, QA074, QA075
ترویج ارزش‌های اسلامی	QE010, QD018, QD041, QB023, QB044
پیروی از اسلام	QE013, QE014, QA004, QA005, QA073, QA058
حاکمان اخلاق‌مدار	QE005, QE006, QD021, QD022, QA032, QA052
مبارزه با فساد اخلاقی	QD030, QD031, QD032, QD033, QD047, QC020, QC021, QB016, QB027, QB028, QB033, QB035, QB036, QB037, QA046, QA047, QA051, QA055, QA059
ترویج اخلاقیات	QB021, QB025, QB041, QB045, QB046, QA009, QA050, QA056, QA069, QA079
ترویج روحیه مبارزه‌طلبی	QD006 QD007, QD014, QC019, QA057, QA078, QA065

ج) کدگذاری انتخابی

در این مرحله، برقراری نوعی یکپارچگی در کدها، مفاهیم و مقوله‌ها برای نیل به نظریه نهایی، ضروری است. از طرق مقایسه هر مفهوم با مفاهیم دیگر و یافتن محورهای مشترک میان آن‌ها و تشکیل طبقات است که مقوله‌ها در این مرحله استخراج می‌شوند. (فرهادی‌نژاد، ۲۰۱۳)، همان‌گونه که در این جدول ملاحظه می‌شود، کدهای اولیه براساس سنخیت در یک مجموعه گردآوری شده و یک برچسب مفهومی دریافت کرده‌اند. سپس مفاهیم به وجود آمده نیز با توجه به پیامی که در خود دارند به مقوله‌هایی تخصیص داده شده‌اند که هریک از

این مقوله‌ها بار معنایی خاص خود را دارند و با توجه به مفاهیمی که از آن‌ها حمایت می‌کنند، از یکدیگر متمایز می‌شوند. پژوهشگر با عنایت به اینکه مفاهیم مختلف شکل گرفته چه مضامین مشترکی را القا می‌نمایند آن‌ها را به مقوله‌های خاص تخصیص داده و در حقیقت یک فرایند استقرایی که از داده‌های خام به سمت مفاهیم و مقولات انتزاعی حرکت می‌کند و به‌طور طبیعی از بستر داده‌ها ظهور یافته در این مقوله‌ها مشاهده می‌شود. کدگذاری انتخابی در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. کدگذاری انتخابی

Table 4. Optional Coding

مقوله‌ها	مفاهیم	مقوله‌ها	مفاهیم
جنبه ترویجی فرهنگ	ترویج فرهنگ اسلامی	جنبه ترویج اقتصادی	عوامل درونی اقتصادی
	ترویج فرهنگ احترام		ایجاد رفاه اقتصادی
	ترویج فرهنگ خانواده		ارتقای سطح زندگی
جنبه ترویج علمی	ترویج آموزش	جنبه حکومتی	مقابله با تحریم‌های اقتصادی
	ترویج پژوهش		عوامل بین‌المللی اقتصادی
	ترویج همکاری‌های علمی		ترویج تولیدات ملی
	اشاعه اسلام حقیقی		گسترش خصوصی‌سازی
جنبه اسلامی - رفتاری	ترویج ارزش‌های اسلامی	جنبه حمایتی	همکاری‌های بین‌المللی
	پیروی از اسلام		نقش دولت و رعایت وظایف آن
	حاکمان اخلاق‌مدار		نقش رفتاری حاکمان
	مبارزه با فساد اخلاقی		نقش نظارتی حاکمان
	ترویج اخلاقیات		جنبه برنامه‌ریزی - اصلاحی
	ترویج روحیه مبارزه‌طلبی		جنبه حمایتی

جدول ۵. خلاصه‌ای از کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی

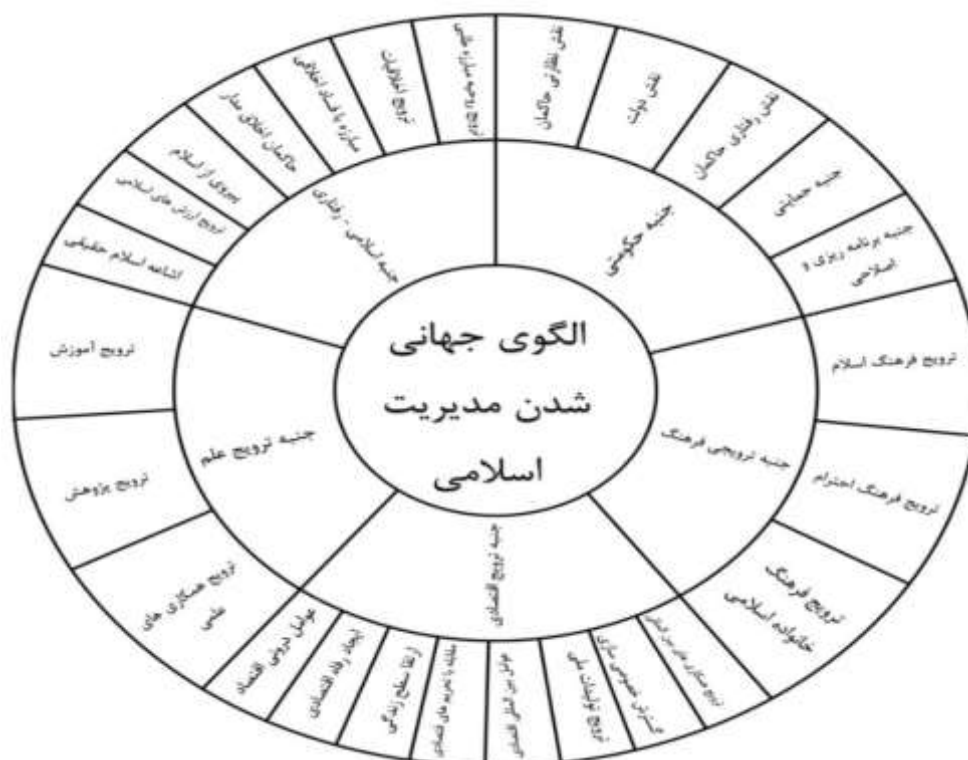
Table 5. A summary of open, axial, and selective coding

مقوله‌ها	مفاهیم	کدها
جنبه ترویجی فرهنگ	ترویج فرهنگ اسلامی	عدم استفاده از فرهنگ بیگانه، ایجاد نهضت علمی - دفاعی و صنعت در جهان، تقویت فرهنگ مشترک اسلامی، تقویت فرهنگ مشترک اعتقادی، توسعه فرهنگ غنی اسلام، گسترش فرهنگ نماز جماعت، فرهنگ دفاع از اسلام، ترویج فرهنگ پرهیزگاری، تقویت فرهنگ اسلامی، ارتقای فرهنگ روشنفکری، ارتقای فرهنگ بصیرت عمومی، کشف توطئه‌های فرهنگی، خنثی‌سازی توطئه‌های فرهنگی، گسترش اخلاق اسلامی، گسترش هنر اسلامی، گسترش گردشگری، رشد ادبیات مقاومت بین مردم و مسئولان
		احترام به دیگر فرهنگ‌ها، احترام به دیگر زبان‌ها، احترام به اعتقادات و علایق دیگر کشورها، جلوگیری از تحقیر اسلام و مسلمین، پرهیز از اختلافات قومی و قبیله‌ای، رعایت هنجارهای هر کشور، عدم ایجاد فاصله و تفرقه بین مذاهب، احترام به تمدن‌ها
		تحکم روابط خانوادگی، ترویج ازدواج آسان، ترویج فرزندآوری، تربیت صحیح فرزندان، مقابله با فرهنگ تجرد
جنبه ترویج علم	ترویج آموزش	آگاهی دادن به جوانان و افراد، آموزش نیروی کار، آموزش نیروهای مدیریتی، تدریس خلاقیت در دانشگاه‌ها، رشد آموزش‌های بهداشتی، رشد آموزش‌های دفاعی، آگاهی مردم منطقه، برقراری تعلیمات سطوح مختلف آموزش به‌طور رایگان
		انتشار مقالات علمی - اسلامی، انتشار کتب اخلاق اسلامی، تولید اطلاعات و دانش بومی، برگزاری همایش‌های سالانه در کشورهای منطقه، تقویت و راه‌اندازی پژوهشگاه‌های مختلف علمی و اعتقادی، ایجاد فرصت پژوهشی برای نخبگان
		استفاده از رایانه و تکنولوژی، تبادل افکار بین دانشمندان، استفاده از تجربیات و علم اقتصاددانان، استفاده از پتانسیل‌های حوزه و دانشگاه، استفاده از علم روز
جنبه ترویج اقتصادی	عوامل درونی اقتصادی	استقلال اقتصادی، استفاده از ظرفیت‌های درونی، عدم نشان دادن ضعف اقتصادی، کنترل تورم، خودکفایی اقتصادی، عدم وابستگی اقتصادی به بیگانگان، تقویت بنیان - های اقتصادی، تقویت تولید ناخالص ملی، ظرفیت‌سازی در کشور برای رشد روزافزون
		ایجاد عدالت اقتصادی، اقتصاد سالم، امنیت اقتصادی، رقابت سالم، وضع قوانین صحیح اقتصادی، کار و تلاش‌های جهادی، گسترش مشاغل مولد، رشد فرصت‌های شغلی
		امید به زندگی، رسیدگی و توجه به حاشیه‌نشینان، حمایت از اقشار کم‌درآمد، فقرزدایی، توجه به وضعیت معیشت مردم، توجه به الزامات و سطح زندگی مردم، توجه به رفاه مردم، کم کردن فاصله بین فقیر و غنی، توزیع عادلانه ثروت، قدرت، دانش
جنبه ترویج اقتصادی	عوامل بین‌المللی اقتصادی	مقابله با تحریم‌های اقتصادی
		پیش‌بینی‌های لازم برای مقابله با تحریم‌ها، فعالیت‌های دیپلماسی خنثی‌سازی تحریم، استفاده از تجارب برای خنثی‌سازی تحریم‌ها، تبدیل تحریم‌ها به فرصت
		استفاده از بازارهای جهانی، تنظیم صادرات و واردات تولیدات بخش کشاورزی، توجه به متغیرهای تجارت جهانی، تولید و فروش مشترک بین کشورهای منطقه، ایجاد شیوه دادوستد آسان بین کشورهای اسلامی، استفاده از الگوهای اقتصادی کشورهای موفق
جنبه ترویج اقتصادی	ترویج تولیدات ملی	استاندارد نمودن تولیدات و خدمات، جلوگیری از خام فروشی، عدم اتکا به نفت، تولید و توزیع متوازن
		به‌کارگیری بخش خصوصی، استفاده از توان نهفته بخش خصوصی، به‌کارگیری تعاونی‌ها، آزادسازی اقتصادی
		توسعه توانمندی‌های منطقه، تیم‌سازی با کشورهای مسلمان، مشورت‌های مؤثر با کشورهای همسایه، ارائه بهترین خدمات در کشورهای اسلامی، آبادانی، توسعه شهرها و کشورهای اسلامی منطقه، توجه به نیازهای مشترک کشورهای همسایه اسلامی، مبارزه با بحران‌های منطقه

مقوله‌ها	مفاهیم	کدها
	نقش دولت	نقش مثبت حاکمان اسلامی، همسویی اهداف حکومتی با اهداف اسلامی، مدیریت جهادی، وحدت و همدلی بین مجریان و قانون‌گذاران، وجود تعامل سازنده بین مدیران، تفکیک‌سازی بدنه دولت، پاسخگویی دولت در تمام امور
	نقش رفتاری حاکمان	عدم خودخواهی مسئولان، شایسته‌سالاری، توانمندسازی مدیران پاکدست، احساس مسئولیت مسئولان در برابر هدف، معرفی مدیران موفق، استفاده از تجربیات مدیران موفق، تشویق مدیران شایسته، حفظ قدرت تصمیم‌گیری مدیران در مورد مختلف، پرهیز از دیوان‌سالاری
جنبه حکومتی	نقش نظارتی حاکمان	توجه به مدیریت محیط‌زیست، توجه به مدیریت منابع انسانی، توجه به مدیریت دانشی، توجه به مدیریت بحران، توجه به مدیریت تولیدات اطلاعات، توجه به مدیریت فناوری، توجه به مدیریت بهداشت، توجه به مدیریت بهداشت، ترویج دولت الکترونیک
	جنبه برنامه‌ریزی - اصلاحی	برنامه‌های پویایی حاکمان اسلامی، برنامه متمر ثمر حاکمان اسلامی، تقویت برنامه‌های اقتصادی، به روز کردن برنامه‌های تولیدی و خدماتی، اصلاح سریع اشکالات داخل کشور، برنامه‌ریزی صحیح در کشور، سیاست‌گذاری و تربیت مدیران مؤثر و کاردان،
	جنبه حمایتی	حمایت‌های مردمی، حمایت‌های عقلایی، حامی کشورهای همسایه
	اشاعه اسلام حقیقی	مبلغان راستین اسلام، نهادینه کردن ارزش‌های اسلامی، سبک زندگی اسلامی، جلوگیری از تبلیغ علیه اسلام، گسترش حقوق بشر اسلامی، گسترش مناسبات اسلامی، تقویت اعتقادات اسلامی، رشد معنویت، گسترش شناخت از اسلام، جذب حداکثر مردم برای اسلام، توجه به فطرت انسانی، تبلیغ صحیح اندیشه‌های اسلامی
	ترویج ارزش‌های اسلامی	عمل به احکام اسلام، رعایت حجاب، امر به معروف و نهی از منکر، خمس، زکات و مالیات، استفاده از سنت حسنه
	پیروی از اسلام	پیروی از قرآن، پیروی و اطاعت از معصومین، اطاعت از ولایت‌فقیه، پیروی از تعالیم اسلام، مهدویت، الگوگیری از حضرت علی (ع) در دوران حکومت
جنبه اسلامی - رفتاری	حاکمان اخلاق‌مدار	درستکاری حاکمان اسلامی، خدمت صادقانه حاکمان اسلامی، راستی و درستی حاکمان اسلامی، پاک دستی حاکمان اسلامی، مدیران اخلاق‌مدار، قانع بودن دولت-مردان و مدیر صلاحیت‌دار
	مبارزه با فساد اخلاقی	مبارزه با دروغ، مبارزه با اغفال، مبارزه با بدقولی، مبارزه با بدرفتاری، جلوگیری از انحرافات در کشورهای اسلامی، برخورد با اختلاس‌کنندگان، برخورد با تخلف‌کنندگان، پرهیز از اسراف، جلوگیری از سوءاستفاده‌های اقتصادی، منبع رانت‌خواری، جلوگیری از رباخواری، مبارزه با پول‌شویی، مبارزه با مواد مخدر، جلوگیری از ثروت‌اندوزی افراد، پرهیز از خیانت، پرهیز از باندبازی، مبارزه با ظلم و فساد، دوری از خشونت، تشخیص به موقع فتنه‌ها و مقابله با آن
	ترویج اخلاقیات	محترم شمردن سرمایه مردم، اقتصاد اخلاق‌محور، پیگیری از منافع دسته‌جمعی و منطقه‌ای، کمک به محرومان، قناعت و سازگاری، لزوم وحدت و همدلی، برقراری عدالت، توجه به صلح و آرامش، اتحاد و وحدت، تقویت روحیه اعتمادسازی،
	ترویج روحیه مبارزه‌طلبی	شهادت‌طلبی، مبارزه با ظلم، جلوگیری از توطئه‌ها، حفظ انسجام درونی، تقویت توان نظامی، تأمین امنیت در کشور، جلوگیری از هرج‌ومرج

مدل نهایی پژوهش: با توجه به مقوله‌بندی‌ها، مفاهیم و کدهای مدل اسلامی در پنج بعد حکومتی و سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، علمی و اسلامی رفتار طبق شکل ۲ معرفی شد.

مدل نهایی پژوهش: با توجه به مقوله‌بندی‌ها، مفاهیم و کدهای استخراج شده، الگوی جهانی مدیریت اسلامی الگوی جهانی

شکل ۲. مدل جهانی‌شدن مدیریت اسلامی (مدل پژوهش)

Figure 2. Globalization Model of Islamic Management (Research model)

مستمر این مدل در بعد فرهنگی؛ ترویج فرهنگ احترام و رعایت حقوق فردی و اجتماعی، توجه به فرهنگ اصیل اسلام و دوری از فرهنگ مبتذل غرب، ترویج فرهنگ اسلامی در خانواده‌ها که اساس جوامع هستند و نظایر آن مورد توجه قرار گیرد. در بعد اقتصادی هم؛ ایجاد رفاه برای همه و مطلوبیت-های آن، توجه به عوامل درونی اقتصاد، ایجاد استراتژی نافذ و کارآمد جهت مقابله با تحریم‌های اقتصادی، توجه به خودکفایی جامعه و امت اسلامی و شناخت عوامل بین‌المللی اقتصاد و سیاست‌گذاری‌های لازم، و ارتقای همکاری‌های بین‌المللی اقتصادی با رعایت مصالح جامعه. در بعد حکومتی و سیاسی؛ وظایف دولت به‌درستی طبق قانون اسلامی تحقق یابد، حاکمان و مدیران دین‌دار طبق برنامه‌ها امور دستگاه‌های اجرایی را پیگیری و نظارت نمایند. در جنبه علمی؛ در این مورد هم پیشنهاد می‌شود آموزش‌های عقیدتی، اخلاق اسلامی، نظم و انضباط و صرفه‌جویی و استفاده بهینه از امکانات و منابع از دوره ابتدایی شروع شود، تبادل تجربیات موفق آموزشی در جوامع، کشورها و مناطق عملی شود، پژوهش‌های عملی جهت‌دار، همکاری‌های علمی و اسلامی با همسایگان و سایر کشورها در دستور کار قرار گیرند. در جنبه اسلامی رفتاری؛ مواردی مانند توجه به ارزش‌های اسلامی در تمام رفتارها و

بحث و نتیجه‌گیری

با مطالعه و بررسی‌های مکرر سایر الگوها و مطالعات انجام یافته، ملاحظه شد که پژوهشگران محترم به بعضی از ویژگی-های اسلام و مدیریت اسلامی پرداخته، کلی‌گویی صورت گرفته است و مواردی مانند مسائل عبادی، اخلاقی، دوری از منکرات، سازمان‌دهی، برنامه‌ریزی، نظم و انضباط کارایی و توجه به مسائل اقتصادی و معیشتی، جلوگیری از ظلم متجاوزان و رشد معنویت و نظایر آن احصا شده‌اند که البته همگی آن‌ها دارای اهمیت می‌باشند، اما پژوهش حاضر ضمن شمول آن موارد و مفاهیم، با استناد به عقاید، باورها و اندیشه-های خبرگان و صاحب‌نظران در مدیریت اسلامی و مبانی دین مبین اسلام (که دین جامع و عالم‌گیر است) مدلی در پنج جنبه یا بعد مانند بعد فرهنگی، اقتصادی، حکومتی و سیاسی، جنبه اسلامی رفتار و جنبه ترویج علوم اسلامی، با راهکارهای اجرایی آن‌ها ذیل هریک از ابعاد طبق مفاهیم مربوط مشخص و معرفی شد که در نوع خود تازگی دارد.

پیشنهادها

با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش و موارد موجود در مدل معرفی شده، پیشنهاد می‌شود جهت اجرایی شدن و گسترش

سپاسگزاری

الگوسازی در رفتار، مبارزه با فساد و نظایر آن هرچه بیشتر مورد توجه و استمرار قرار گیرند به اجرایی شدن مدل کمک خواهند کرد. این مدل وهله اول در ایران و سایر کشورهای اسلامی و همسایه و به مرور در سایر نقاط جهان می تواند با توجه به رسالت جهانی اسلام گسترش یابد.

این مقاله مستخرج از رساله اینجانب تحت عنوان «تدوین الگوی جهانی شدن مدیریت اسلامی» بر خود وظیفه می دانم از کلیه استادان و پژوهشگرانی که در تدوین این مقاله ما را یاری کردند، تقدیر و تشکر نمایم.

References

- Abbasi, A. S., Rehman, K. U., & Bibi, A. (2010). Islamic management model. *African Journal of Business Management*, 4(9), 1873-1882.
- AbediJaafari, M., Masoomimehr, H.R. (2016). *The Islamic Management Models and Their Realization Preventings in Society and Organization*. Qom: The Research Institute of Hozeh and University. (In Persian)
- Aghapirooz, A., Khemti, A.T., Shafiei, A., Beheshtinjad, S.M., & Elwani, S.M. (2008). *The Islamic Management in Islam*. Qom: The Research Institute of Hozeh and University. (In Persian)
- Ahmadi, M. (2014). *The History of Development and Evolution of Modern Organization and Management Theories*. Research Institute of Humanities and Comprehensive Cultural Studies of Humanities. (In Persian)
- Alizadeh, M. (2018). Globalization and Global Need for Islamic Management. *Malaysian Journal of University Education*, 14(1), 28-36.
- Alizadeh, M.A. (2001). *Investigation the Economic Status of Students Who Are Lagging Behind in Education*. Msc Thesis, Public Administration. (In Persian)
- Alvani, S.M. (2011). Globalization of Management. *Journal strategic Studies of public policy*, 2(2), 1-18. (In Persian)
- Amoie, H., & Rahimi, S. (2011). Economic globalization and the strategies to secure iran national interests. *political science quarterly*, 15, 215-245. (In Persian)
- Askarian, M. (1991). *The Islamic Management*. Tehran: Jihad University Publication. (In Persian)
- Azami, A. (2003). A Survey on the Definition and Opinions of Experts in the Concept of Management, *Research Institute of Humanities and Cultural Studies, Comprehensive Portal of humanities*, 4, 160-163. (In Persian)
- Bordbar, G., & Soleimannajad, M. (2013). Examining the Basics of the Descision Making Model, *Islām va Pazhūheshhāye Modirīyatī*, 2(2), 69, 92. (In Persian)
- Farhadi Mahali, A. (2011). Analytical Assessment of Globalization Phenomenon by focusing on Culture Sphere. *Journal strategic Studies of public policy*, 2(5), 63-96. (In Persian)
- Farhadi Nejad, M. (2013). *Compilation of the model of managerial competencies of effective government managers using foundation data theory*. Supervisor: Azar Kafashpour, Ph.D Ministry of Science, Research and Technology - Ferdowsi University of Mashhad - Faculty of Administrative Sciences and Economics . (In Persian)
- Faruzande Dehkordi, I., & Jokar, A.K. (2001). *Islamic Management and its Models*. Tehran: Peyame Noor Publications. (In Persian)
- Foosi, Y. (2008). Globalization and Global Islamic Values with an Eye on Ideas of Imam Khomeini. *MATIN Imam khomeini the islamic revolution*, 9(36), 119-128. (In Persian)
- Godet, M., Durance, P., & Gerber, A. (2008). Strategic foresight la prospective. *Cahiers du LIPSOR, Paris*.
- Hamidzadeh, M.R. (1996). Clarifying the role of anticipation and foresight in Islamic management system. *Management Studies in Development and Evolution*, 5(20), 1-16. (In Persian)
- Hashemi Rakavandi, S.M. (2000). Leadership and management of human and organizational relations In Iran, Islam and the West, Tehran: Batin Publications.

- Hashim, J. (2009). Islamic revival in human resource management practices among selected Islamic organisations in Malaysia. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 2(3), 251-267.
- Lotfi, H. & Mohammadzadeh, A. (2010). The Globalization process and examination of this issue in Islamic countries. *4Th International congress of the istamic word Geographers (ICWG)*. 14-16 April 2020-Zahedan, iRAN. (In Persian).
- Miṣbāḥ Yazdī, M.T. (2000). *Prequisites of Islamic Management*. Qom: Imam Khomeini Education and Research Institute (RA). (In Persian)
- Moghimi, M. (2015). Principles and Foundations of Management from the Perspective of Islam. Tehran: Rahdan Publications. (In Persian)
- Mottaghifar, G. (2000). *Prequisites of Islamic Management of Ayatollah Mesbah Conference in University of Tehran*. Qom: Imam Khomeini Education and Research Institute (RA). (In Persian)
- Najari, R. (2006). *Fundamentals of Islamic Management*. Tehran: Payam Noor Publications. (In Persian)
- Nejabatkhsh Esfahani, A., Shirazpoor, M., & Sharyani, B. (2009). A comparative study between management from Quran's perspective and from Western-based theories of management. *Interdisciplinary Quranic Studies*, 1(2), 73-80. (In Persian)
- Pattison, S. (1997). *Faith of the Managers: When management becomes religion*. Bloomsbury Publishing.
- Poorahmadi, M, Zolfaghari, A. (2015). The Different Models of Political Islam and Their Interactions with Global Politics. *Political and International Approaches*, 6(3), 9-35. (In Persian)
- Ramezani, R., & Najjar, R. (2022). Designing a Model of Excellence in Education Organization Based on Islamic Teachings (The Case Study: Education Organization of Mashhad Khorasan Razavi). *Public Organizations Management*, 10(2), 63-74. (In Persian)
- Rezaiyan, A. (2015). The Final Model of the Application of Islamic Humanities in the Management of the Indigenous Mode, The International Congress on Islamic Humanities, 1(5), 504-507. (In Persian)
- Safarpour, A.R., Ghaffari, R., Ahmad, M. (2021). Designing an Open Service Innovation Model Based on Quality Improvement of Services in Municipalities of Iran. *Public Administration Perspective(PAP)*, 12(2), 104-123 . (In Persian)
- Sarmadi, M. (2012). *The Islamic Management*. Tehran: Payame Noor University Publications. (In Persian)
- Shaddel, A., & Taslimi, M.S., & Lessani Fesharaki, M.A. (2022). Prerequisites of Commanding and Forbidding in Organizational Culture Based on the Holy Quran. *Public Organizations Management*, 10(2), 143-154. (In Persian)
- Snyder, Jack L. (2013). *Religion and international relations*. Translated by Seyed Abdul Ali Qawam, Rahmat Hajimina Tehran: Elm Publications.
- Stiglitz, J.E. (2002). Globalization of Development. Translated by Alipoor, *Bi-quarterly magazine of Program and Budget Organization of Iran*, 109, 144-165.
- Stoner, J., & David, Fred R. (2000). *Management*. Translators by Ali Parsaiyan, Seyed Mohammad Arabi, Tehran: Cultural Research Publications. (In Persian)
- Tabibi, S.J., Maleki, M.R., & Delgoshaii, B. (2016). *Writing Successful Thesis, Dissertations, Research Projects and Scientific Articles*. Tehran: Ferdoos Publications. (In Persian)
- Tagvi Damghani, S.R. (1992). *Islamic Management Attitude*. Tehran: Islamic Advertizing Organization, The Organization of Advertizing Publications. (In Persian)
- Tavallaai, R. (2007). A Model for Understanding Islamic Management. *Bi-Quarterly Journal of Police*, 4(11), 55-56. (In Persian)
- Yousefzadeh, H. (2011). *Islam and Social Orders*. Tehran: Cultural Research Institute. (In Persian)